

Siromaštvo djece i zagovaranje

Glavina, Lucija

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:651458>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-03**



Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)



REPUBLIKA HRVATSKA
PRAVNI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA
KATEDRA ZA TEORIJU I METODE SOCIJALNOG RADA

Lucija Glavina

ZAVRŠNI RAD

Siromaštvo djece i zagovaranje

Zagreb, 2024.

REPUBLIKA HRVATSKA
PRAVNI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA
KATEDRA ZA TEORIJU I METODE SOCIJALNOG RADA

Lucija Glavina

ZAVRŠNI RAD

Siromaštvo djece i zagovaranje

Mentorica: prof. dr. sc. Olja Družić Ljubotina

Zagreb, 2024.

Sadržaj

1. UVOD	1
2. ODREĐENJE POJMA DJEČJEG SIROMAŠTVA	2
<i>2.1. Problem definiranja dječjeg siromaštva</i>	3
3. OSJETLJIVOST DJECE NA UČINKE SIROMAŠTVA	4
<i>3.1. Psihosocijalna obilježja djece u siromaštvu</i>	5
3.2.1. Zdravstveno – tjelesne posljedice	6
3.2.2. Kognitivno – obrazovne posljedice	7
3.2.3. Socijalno – emocionalne posljedice	8
3.2.4. Ekonomske posljedice	8
4. SIROMAŠTVO DJECE U HRVATSKOJ	9
<i>4.1. Istraživanja siromaštva djece u Hrvatskoj</i>	11
4.1.1. Siromaštvo i dobrobit djece predškolske dobi u Republici Hrvatskoj	12
4.1.2. Siromaštvo i dobrobit predškolske djece čije su obitelji korisnici socijalne pomoći	13
5. ZAGOVARANJE	14
<i>5.1. Uloga socijalnog rada u borbi protiv dječjeg siromaštva</i>	15
<i>5.2. Primjer dobre prakse zagovaranja prava djece</i>	16
6. ZAKLJUČAK	18
POPIS TABLICA	19
POPIS SLIKA	19
LITERATURA	19

Siromaštvo djece i zagovaranje

Sažetak:

Rad se bavi temom siromaštva djece te naglašava koji sve čimbenici mogu povećati vjerojatnost ili otežati život djece u siromaštvu. U radu su naglašene moguće zdravstveno – tjelesne, kognitivno – obrazovne, socijalno – emocionalne te ekonomske posljedice života u siromaštvu koje utječu, kako na cijelu obitelj, tako i direktno i indirektno na dijete. Jedan dio rada bavi se siromaštvom djece u Hrvatskoj te kroz pregled nekoliko istraživanja na istu temu daje uvid u raširenost i višedimenzionalnost tog problema. Također, rad progovara o zagovaranju kao jednom od temeljnih pristupa socijalnog rada pomoću kojeg se kroz različite komunikacijske, pregovaračke i druge vještine nastoji omogućiti da se čuje glas onih koji su marginalizirani i u nepovoljnom položaju u društvu. Svrha rada je naglasiti važnost poznavanja postojanosti i raširenosti problema siromaštva djece, kao i multidimenzionalnosti istog, kako bi rad na području zagovaranja bio što kvalitetniji i opsežniji, a preventivni programi usmjereni na ciljne uzroke problema.

Ključne riječi: djeca, siromaštvo, uzroci siromaštva, posljedice siromaštva, zagovaranje

Child poverty and advocacy

Abstract:

The paper addresses the topic of child poverty and emphasizes all the various factors that can increase the likelihood or make life difficult for children in poverty. The paper highlights possible health-physical, cognitive-educational, social-emotional and economic consequences of living in poverty that affect, both on the whole family, and directly and indirectly on the child. One section of the paper deals with child poverty in Croatia and through a review of several studies on the same topic, it gives an insight into the prevalence and multidimensionality of this problem. Additionally, the paper discusses about advocacy as one of the basic approaches to social work, which through various communication, negotiation and other skills seeks to enable the voice of those who are marginalized and disadvantaged in society to be heard. The purpose of the paper is to emphasize the importance of understanding the persistence and prevalence of the problem of child poverty, as well as the multidimensionality of it, in order to make the work in the field of advocacy as high quality and extensive as possible, and preventive programs focused on the targeted causes of the problem.

Key words: children, poverty, causes of poverty, consequences of poverty, advocacy

Izjava o izvornosti

Ja, Lucija Glavina, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Ime i prezime: Lucija Glavina, v.r.

Datum: 26. rujna 2024.

1. UVOD

Konvencija o pravima djeteta (1989.) ima neospornu važnost i ulogu u zaštiti dječjih prava i interesa. Ona obvezuje države članice da svakom djetetu osiguraju standard primjeren njegovom tjelesnom, duhovnom, društvenom i moralnom razvoju. Iako je temeljna briga i odgovornost za dobrobit djeteta upravo na roditeljima ili zakonskim skrbnicima, država, u situacijama kada je to potrebno i kada je to u njezinoj mogućnosti, treba poduzeti odgovarajuće mjere pomoći roditeljima ili zakonskim skrbnicima koji su odgovorni za dijete te ako je potrebno, osigurati materijalnu pomoć i programe podrške, osobito glede smještaja, prehrane i odijevanja (UNICEF, Konvencija o pravima djeteta, 1989.). Nažalost, mnoge države, bilo one razvijene ili manje razvijene, još uvijek nisu u mogućnosti u potpunosti osigurati potrebni standard za zdravi rast i razvoj sve djece te stvoriti uvjete za ispunjenje prava djece zajamčenih Konvencijom. Sama činjenica da u EU više od 25 milijuna djece živi u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti te da je stopa siromaštva djece u porastu u razvijenim zemljama, potvrđuje da su mnoge države članice daleko od standarda zajamčenih Konvencijom o pravima djeteta (Ajduković i sur., 2017.). Život u siromaštvu ima često nepovratne negativne posljedice po djecu, prilikom čega je vrlo velika vjerojatnost da ulazak u siromaštvo u djetinjstvu potraje kroz cijeli život (Levak, 2019.). Djeca koja odrastaju u siromaštvu vjerojatnije će biti češće bolesna i slabijeg zdravstvenog stanja, više će izostajati iz škole te će steći slabije obrazovanje, a slijedom toga postati će sljedeća generacija odraslih u riziku od nezaposlenosti i dugotrajnog siromaštva (Ortiz i sur., 2012., prema Levak, 2019.). Velik broj djece diljem svijeta je multidimenzionalno siromašno, što znači da nemaju pristup domu, vodi, hrani, obrazovanju, zdravstvu i ostalim prijeko potrebnim resursima. Čak 356 milijuna djece živi u ekstremnom siromaštvu, prisiljeni preživjeti s manje od 1.90\$ dnevno, dok je dodatnih 150 milijuna djece zahvaćeno multidimenzionalnim siromaštvom posljedica pandemije COVID-19 (UNICEF, 2020.). Sustavno proučavanje fenomena dječjeg siromaštva, prepoznavanja i uočavanja uzroka i posljedica istog, angažiranja na području socijalne politike u toj domeni te evaluiranje učinaka iste, samo su neki od oblika aktivnog suočavanja s problemom siromaštva djece. Vrlo važan oblik aktivnog angažmana u domeni sprečavanja i suzbijanja navedenog problema jest upravo zagovaranje. Zagovaranje je proces u kojem se koriste vlastita znanja, vještine, resursi i stručnost radi poticanja aktivnog uključivanja marginaliziranih skupina u zajednicu, a sve sa svrhom promjene u društvu, zajednici i socijalnoj politici radi zaštite njihovih prava i interesa, poboljšanja kvalitete života i promicanja njihovih potreba. Ovaj se rad bavi problematikom

dječjeg siromaštva u Hrvatskoj, ali i pozitivnim učincima zagovaranja kao procesa „davanja glasa“ onima koji to sami nisu u mogućnosti.

2. ODREĐENJE POJMA DJEČJEG SIROMAŠTVA

Pojam dječjeg siromaštva teško se definira i ne postoji jedna definicija ovog fenomena s kojom bi se složili svi autori te koja bi vrijedila na svim dijelovima svijeta (Šućur i sur., 2015.). Aber i suradnici (2012.) navode da se siromaštvo djece definira kroz opću definiciju siromaštva smatrajući da vrijedi pravilo: koliko je obitelj u kojoj dijete živi siromašna, toliko će posljedično i dijete biti siromašno. Oni sami spominju mogućnost dviju definicija siromaštva: siromaštvo kao nedostatak materijalnih sredstava, odnosno primanje prihoda ispod iznosa koji država određuje kao prag siromaštva, ili siromaštvo kao razlika između prihoda obitelji te medijana ekvivalentnog dohotka svih kućanstava u nekoj državi (Aber i sur., 2012.). Nadalje, Short (2016.) navodi kako je siromaštvo nedostatak nužnih dobara i usluga, dok Minujin i suradnici (2006.), kao i Šućur i suradnici (2015.), navode da se siromaštvo djece teško definira te da ne postoji jedna definicija. Oni navode kako se siromaštvo djece često definira jednako kao i opće siromaštvo, odnosno kroz materijalnu prizmu koju predstavlja prije svega materijalna deprivacija. Minujin i suradnici (2006.) kritiziraju takav način definiranja siromaštva djece kao oskudan i nedovoljan, smatrajući da se potrebe djece razlikuju od potreba odraslih zbog čega je nužan drugačiji pristup definiranju fenomena siromaštva djece. Također, siromaštvo djece se ponekad definira kroz ljudska prava, pa tako autori navode da se siromaštvo može definirati kroz neispunjavanje, odnosno nemogućnost pristupa tim pravima. Slijedom navedenog, djeca su siromašna ako su pothranjena, ako nemaju adekvatan dom, ukoliko nemaju pristup kvalitetnom obrazovanju i zdravstvenoj skrbi, u riziku su od preuranjene smrti te ako ne mogu sudjelovati u zajednici niti se mogu pojaviti u javnosti bez srama (Minujin i sur., 2006.). UNICEF kao organizacija nudi definiciju siromaštva djece koja glasi: „*Djeca koja žive u siromaštvu lišena su materijalnih, duhovnih i emocionalnih resursa potrebnih za preživljavanje, razvoj i uspjeh, zbog čega nisu u mogućnosti uživati svoja prava, ostvariti svoje potencijale ili sudjelovati u društvu kao punopravni i jednaki članovi*” (UNICEF, 2005., prema Šućur i sur., 2015.:13), dok s druge strane Opća skupština Ujedinjenih naroda smatra kako je siromaštvo najopasnije i najštetnije za djecu jer im onemogućuje postizanje punog potencijala, uživanje u pravima i sudjelovanje u društvu kao ravnopravnih članova te definira siromaštvo djece kao život u kojem djeca oskudijevaju ili su lišeni prehrane i pitke vode, nemaju pristup

sanitarnim objektima, osnovnom zdravstvenom osiguranju, skloništu, obrazovanju, sudjelovanju niti zaštiti. Ova definicija je prva međunarodno priznata definicija dječjeg siromaštva (Opća skupština Ujedinjenih naroda, 2006., prema Minujin i Nandy, 2012.:3). Republika Hrvatska siromaštvo definira kao oskudicu materijalnih ili novčanih sredstava, a osim ove definicije, Vlada Republike Hrvatske opisuje pojam siromaštva kao: „*Siromaštvo se tako očituje na različite načine, među kojima su nedostatak dohotka i sredstava potrebnih da se osigura održiva egzistencija, glad i neuhranjenost, slabo zdravlje, nedostupnost ili ograničena dostupnost obrazovanja i drugih temeljnih usluga, povećana smrtnost, uključujući smrtnost od bolesti, beskućništvo i neodgovarajući stambeni uvjeti, nesigurno okruženje, društvena diskriminacija i izolacija*“ (MRMSOSP, 2021.: 4).

Sve prethodno navedene definicije dovode do zaključka da je fenomen dječjeg siromaštva vrlo teško jednoznačno definirati, što zbog njegove opsežnosti i višedimenzionalnosti, što zbog nedovoljnih istraživanja i nalaza u toj domeni koji bi pridonijeli shvaćanju i boljem uočavanju prisutnosti problema siromaštva djece u društvu.

2.1. Problem definiranja dječjeg siromaštva

Feeny i Boyden (2003.) navode kako je jedan od glavnih problema istraživanja dječjeg siromaštva nedostatak općeprihvaćene definicije siromaštva kao i jasno određenog razdoblja djetinjstva. Prema Konvenciji o pravima djeteta, „dijete znači svako ljudsko biće mlađe od 18 godina, osim ako se po zakonu koji se primijenjuje na dijete punoljetnost ne stječe ranije.“ (UNICEF, Konvencija o pravima djeteta, 1989.). Već i sama definicija Konvencije je pomalo zbunjujuća s obzirom da, osim što se djetetom smatra svako ljudsko biće mlađe od 18 godina, također dijete može puno ranije prestati biti nositelj dječjih prava ukoliko po zakonu punoljetnost stekne ranije. Također, u skladu s navedenom činjenicom da još uvijek ne postoji općeprihvaćena definicija siromaštva, potrebno je uzeti u obzir da ne postoji niti univerzalan način interpretacije i mjerenja siromaštva djece. U širem smislu, dječje siromaštvo se opisuje kao stanje u kojem djeca i mladi tijekom svog djetinjstva žive u lošim materijalnim uvjetima i neimaštini. Relevantne svjetske organizacije čiji se doprinosi temelje na radu s djecom, siromaštvo djece u načelu definiraju kao višedimenzionalni koncept te u kontekstu dječjih prava određenih Konvencijom o pravima djece (Kletečki Radović i sur., 2017.). Definiranje dječjeg siromaštva u kontekstu dječjih prava odnosi se na omogućavanje ostvarivanja osnovnih političkih, socijalnih, ekonomskih, građanskih i kulturnih prava djece (Redmond, 2008., prema

Kletečki Radović i sur., 2017.). Na taj se način dječjim siromaštvom može smatrati odrastanje djece bez adekvatnih financijskih i nutritivnih resursa potrebnih za optimalan rast i razvoj, kvalitetan život i preživljavanje. Također, na razvoj dječjeg siromaštva zasigurno utječe odrastanje u neadekvatnim uvjetima koji onemogućavaju pristup kvalitetnom obrazovanju, zdravstvenoj skrbi, socijalnim uslugama, kulturnim aspektima i drugim strukturama u zajednici namijenjenih djeci te naposljetku dovode do nemogućnosti punopravnog sudjelovanja u društvu, socijalnog isključivanja i marginaliziranja. Višedimenzionalnost pojma siromaštva djece nam pokazuje da siromaštvo nije samo nedostatak materijalnih sredstava, već i postojanje dugotrajno negativnog utjecaja na sve dimenzije dobrobiti djeteta, zbog čega je nužno sustavno proučavati i konkretizirati pojam dječjeg siromaštva radi osmišljavanja akcijskih planova i poboljšanja socijalnih politika u svrhu suzbijanja istog (Kletečki Radović, 2011., prema Kletečki Radović i sur., 2017.).

3. OSJETLJIVOST DJECE NA UČINKE SIROMAŠTVA

UNICEF je još 2005. godine jasno istaknuo da djeca koja žive u siromaštvu nisu izložena deprivaciji samo u sadašnjosti, već o njihovu potencijalu i mogućnostima za optimalni rast i razvoj ovisi hoće li biti siromašni i u odrasloj dobi, odnosno hoće li doći do međugeneracijskog prijenosa siromaštva. Također, djeca ovise o roditeljima / skrbnicima i u takvom su položaju da ne mogu preuzeti na sebe odgovornost za izbore koji utječu na njihov životni standard ili razinu deprivacije te nažalost rijetko dobivaju drugu priliku za obrazovanje ili zdrav i normalan početak života, što posljedično dovodi do toga da postaju sljedeća generacija odraslih u riziku od nezaposlenosti i dugotrajnog siromaštva (UNICEF, 2005.). Često se djeca koja žive u siromašnim obiteljima suočavaju sa zlostavljanjem i zanemarivanjem, žive u nekvalitetnom i loše izgrađenom stambenom prostoru bez grijanja i adekvatne opremljenosti te su osuđeni na siromašnu ishranu, a čak i kratkotrajno razdoblje uskraćivanja hrane djetetu dovodi do dugoročnih posljedica za njegov zdrav rast i razvoj. Neadekvatna ishrana djece uzrokuje slabljenje imuniteta, prilikom čega ona postaju osjetljivija na različite bolesti, a loša prehrana ili oskudica hrane utječe i na njihov psihološki, emocionalni i kognitivni razvoj. Nadalje, nemogućnost pristupa zdravstvenoj skrbi otežava preveniranje i liječenje određenih stanja, što nažalost dovodi do razvoja težih bolesti ili nepovoljnog ishoda za dijete. Također, nejednakost pristupačnosti i dostupnosti obrazovnom sustavu svoje posljedice ogleda puno dalje, čineći da dijete i mlada osoba sa slabom izobrazbom, kasnije

postaje odrasla osoba nedovoljno kompetentna na tržištu rada, kojoj prijeti dugotrajna nezaposlenost i siromaštvo. Iz tog razloga je djeci i mladima potrebna, za izlazak iz siromaštva, državna politika koja treba omogućiti pristup društvenim resursima, naročito obrazovanju i zdravstvenoj skrbi (UNICEF, 2005.).

3.1. Psihosocijalna obilježja djece u siromaštvu

Kada se promatra koja su djeca u visokom riziku od siromaštva, najprije se svakako nastoji saznati s kime ona žive, kakva je njihova obiteljska struktura i funkcioniranje, kao i međusobni odnosi u samoj obitelji. Slijedom navedenog, najčešće skupine djece koje su u visokom riziku od siromaštva ili već žive u siromaštvu jesu djeca u obiteljima bez zaposlenih odraslih osoba, djeca osoba koje primaju socijalnu pomoć, djeca iz jednoroditeljskih obitelji s niskim primanjima, djeca koja žive u višechlanim obiteljima, odnosno u obiteljima s troje i više djece, djeca romske nacionalne manjine koja su najčešće ekstremno siromašna, djeca bez odgovarajuće roditeljske skrbi, djeca s teškoćama u razvoju te djeca smještena u institucije. Sve te skupine, zbog svoje specifičnosti, podložne su životu u siromaštvu upravo zbog obiteljskih odnosa, prilika, materijalnih i drugih sredstava koja im nedostaju ili ih je premalo (Levak, 2019.). Uz strukturu obitelji, siromaštvo također uzrokuje i niža razina obrazovanja roditelja. Djeca koja žive u kućanstvima u kojima roditelji imaju najniži stupanj obrazovanja u vrlo su visokom riziku od siromaštva jer osim teže zapošljivosti roditelja i njihovih niskih primanja, imaju jako malo poticajne okoline za vlastiti kognitivni rast i napredak. Roditelji slabijeg materijalnog statusa ne mogu ili im je uvelike otežano djeci osigurati knjige, edukativne i ostale poticajne materijale u kući, predškolske ustanove i škole, kao sigurno i poticajno okruženje (Evans, 2004.). No, najznačajniji uzročnik siromaštva djece jest svakako nezaposlenost roditelja jer većina nezaposlenih roditelja nije u mogućnosti zadovoljiti djetetove osnovne životne potrebe, a kamoli im omogućiti posjedovanje vlastitog kreveta ili radnog stola, igračkica ili edukativnih materijala (Levak, 2019.).

Osim strukture, obrazovnog statusa i zaposlenosti članova obitelji, vrlo su važni međusobni odnosi unutar obitelji, njihova povezanost, kao i otpornost koji mogu uvelike utjecati na način sagledavanja i prilagodbu obitelji i djece na život u siromaštvu. Brojna istraživanja (Luthar, 2003.; Kim-Cohen i sur., 2004.; Orthner i sur., 2004.) su potvrdila da se siromašne obitelji znaju prilagoditi i najtežim uvjetima koje donosi njihovo okruženje te da imaju razvojne strategije i kapacitete za svladavanje teškoća koje im donosi život u siromaštvu. Obiteljska kohezivnost,

odnos povjerenja, jasna obiteljska pravila, dobre komunikacijske vještine te vrijeme koje članovi obitelji provode u zajedništvu samo su neki od oblika jačanja otpornosti koji siromašnim obiteljima znače bolju i lakšu prilagobu na životnu situaciju u kojoj se nalaze. Također, djeca koja uz dobru obiteljsku dinamiku uspješno razvijaju otpornost, postižu dobre razvojne rezultate unatoč teškoj situaciji u kojoj žive (Luthar, 2003.; Kim-Cohen i sur., 2004.; Orthner i sur., 2004.).

3.2. Utjecaj siromaštva na razvoj i dobrobit djece

Siromaštvo jest fenomen koji negativno utječe na odrasle osobe, ali u još većoj mjeri ostavlja negativne posljedice na djecu koja imaju specifične potrebe i veću razinu vulnerabilnosti. Često siromaštvo ne dolazi samostalno, već u kombinaciji s drugim rizičnim činiteljima poput pripadnosti jednoroditeljskim obiteljima, obiteljima s velikim brojem djece, pripadnosti etničkim manjinskim skupinama, niskim prihodima, niskim obrazovanjem, nezaposlenosti, bolesti i mnogim drugima koji povećavaju vjerojatnost nastajanja problema ili održavanja istog, dodatno otežavaju ionako već tešku životnu situaciju te posljedično dovode do pogoršanja i većeg broja negativnih ishoda (Šućur i sur., 2015.). Šućur i suradnici (2015.) dijele glavne posljedice odrastanja u siromaštvu u četiri skupine: 1) zdravstveno – tjelesne, 2) kognitivno – obrazovne, 3) socijalno – emocionalne i 4) ekonomske posljedice.

3.2.1. Zdravstveno – tjelesne posljedice

Niska porođajna težina, nizak Apgar indeks, veća stopa smrtnosti u prvim mjesecima života, češće obolijevanje od kroničnih bolesti poput astme, anemije i slično, samo su neki od pokazatelja zdravstvenih i tjelesnih posljedica koje siromaštvo ima na djecu (Brooks-Gunn i Duncan, 1997.). Djeca koja žive u uvjetima siromaštva rijetko imaju dostatne količine hrane koja bi im omogućila pravilan rast i razvoj, a ona hrana koju posjeduju je većinom siromašna potrebnim nutrijentima, vitaminima i mineralima. Iz tog razloga su djeca često izgladnjela i neuhranjena, slabijeg imuniteta, a zbog jednolične prehrane i pretila. Sve to utječe, kako na kognitivan razvoj, tako i na mentalno zdravlje koje je kod djece koja žive u siromaštvu izuzetno ugroženo. Zbog stresa, zabrinutosti, straha i srama radi osuđivanja okoline, djeca su više izložena obolijevanju od psihičkih bolesti (Duncan i sur., 2010.). Također, loša materijalna situacija i ekonomske poteškoće uzrokuju kod roditelja osjećaj depresije, frustracije i stresa, što se odražava na djecu i na njihove međusobne odnose (Rezo, 2016.). Dodatan čimbenik koji

ugrožava zdravlje osoba koja žive u siromaštvu jest otežana mogućnost pristupa zdravstvenim uslugama te loša zdravstvena zaštita (Dragičević i Družić Ljubotina, 2022.).

3.2.2. Kognitivno – obrazovne posljedice

Slabiji školski uspjeh, češće ispadanje iz obrazovnog sustava, nezavršavanje srednje škole i nedostupno visokoškolsko obrazovanje samo su neke od posljedica koje prate djecu koja odrastaju u siromaštvu (Duncan i sur., 2010.). Nažalost, prema Kletečki Radović (2011., prema Šućur i sur., 2015.), u nekim istraživanjima s djecom i mladima s nižim materijalnim statusom, pokazalo se da imaju niže obrazovne aspiracije i želje da uopće pohađaju određene obrazovne programe, što dovodi do nisko obrazovanih mladih osoba koje kasnije spadaju u skupinu teže zapošljivih osoba. Nadalje, kognitivno – obrazovne posljedice se očituju i kao snižene verbalne i matematičke kompetencije, problemi s usvajanjem školskog gradiva i poteškoće u savladavanju čitanja i pisanja, a sve zbog manje intelektualno poticajne okoline, zbog nedostatka sigurnog i mirnog prostora, edukativnih materijala, igračaka, otežanog ili nikakvog pristupa uslugama ranog odgoja i obrazovanja ili kulturno – rekreativnim sadržajima (Šućur i sur., 2015.). U okruženju djece koja žive u siromaštvu izrazito se rijetko nalaze knjižnice, čitaonice, muzeji, kina, kazališta, bibliobusi s igračkama i knjigama ili neki drugi prostori koji nude aktivnosti primjerene djeci, a ukoliko se i nalaze, djeca ih zbog slabo poticajne okoline ili zbog nedostatka novaca da si ih priušte, uglavnom zaobilaze i ne posjećuju (Kletečki Radović i sur., 2017.). Pohađanje nastavnih i izvannastavnih aktivnosti, slobodnih aktivnosti, izleta ili škola stranih jezika su, nažalost, za većinu siromašne djece samo želje jer njihova životna situacija im ne omogućava da se uključe u bilo koju od njih, što zbog nemogućnosti prijevoza ili plaćanja, a što zbog srama jer su „drugaciji“ od ostale djece (Kletečki Radović i sur., 2017.). Ono što također uvelike utječe na kognitivni razvoj djeteta, jest kognitivni razvoj članova obitelji, pogotovo nositelja kućanstva čiji niski stupanj obrazovanja može uzrokovati dvostruko veći rizik siromaštva od onog prosječno obrazovanog te na taj način indirektno utjecati na nepristupačnost i neambicioznost obrazovanja kod djeteta (Dragičević i Družić Ljubotina, 2022.). Osim nižeg obrazovanja nositelja kućanstva ili oba roditelja, različiti obiteljski i školski stresovi (obiteljsko zlostavljanje i zanemarivanje, vršnjačko nasilje, društvena isključenost...) s kojima se siromašna djeca susreću također imaju posljedicu na obrazovnoj sferi, u vidu lošijeg školskog uspjeha, „markiranje“ s nastave, ranije napuštanje škole i slično (Dimitrijević i Stančić, 2017., prema Levak, 2019.).

3.2.3. Socijalno – emocionalne posljedice

Na socijalni i emocionalni razvoj djeteta uvelike utječe odrastanje u siromaštvu. Emocionalne posljedice se najbolje očituju u samopercepciji i osjećajima djece koja žive u siromaštvu. Najčešće siromašna djeca osjećaju tugu i sram zbog vlastite životne situacije te sama sebe doživljavaju drugačijom i inferiornijom u odnosu na drugu djecu, a upravo zbog toga razvijaju strah od odbačenosti, marginalizacije, stigme i nasilja (Ridge, 2009.). U nastojanju da pomognu roditeljima, ali da istovremeno zadovolje i vlastite želje, kod djece se rađa unutarnji sukob koji tada uzrokuje osjećaje bespomoćnosti, ljutnje, frustracije, depresivnosti, anksioznosti i tuge, a posljedično im se narušava samopoštovanje i mentalno zdravlje zbog nemogućnosti usklađivanja obiju želja (Ridge, 2009.). Istraživanjem u Hrvatskoj (Družić Ljubotina i Ljubotina, 2014.), došlo se do podataka da „osobe niskog materijalnog statusa pokazuju nisku razinu samopoštovanja, samosviđanja i vlastitog prihvaćanja, što uzrokuje negativne osjećaje o sebi, osjećaj niže vrijednosti, poteškoće u socijalnom funkcioniranju te osjećaj besperspektivnosti.“ (Dragičević i Družić Ljubotina, 2022.: 126). Slijedom navedenog, lako je zaključiti kako upravo materijalni status pridonosi boljoj perspektivi o samome sebi, olakšava stjecanje socijalnih kontakata te nudi mogućnost planiranja budućnosti. Nadalje, sam osjećaj stigmatizacije kod djece koja žive u siromaštvu pruža se kroz sve interpersonalne odnose kroz život i otežava sudjelovanje u raznim aktivnostima za djecu, sklapanje novih poznanstava i prijateljstava te donosi više konfliktnih odnosa i odbacivanja od strane vršnjaka (Eamon Keegan, 2001., UNDP, 2006.). Zaključno, nedostatak novaca i stigmatizacija onemogućavaju „sudjelovanje u društvenim aktivnostima“ te „dovode do socijalne izolacije, odnosno smanjenja socijalnih veza“ (Dragičević i Družić Ljubotina, 2022.: 127).

3.2.4. Ekonomske posljedice

„Začarani krug siromaštva“ u kojem se konstantno dolazi do materijalne deprivacije koja se prenosi međugeneracijski te vodi u dugotrajno siromaštvo i posljedično stvara negativne ekonomske učinke za obitelj i djecu koja u njoj žive (Šućur i sur., 2015.). Uskraćenost za mnoge nužne stvari za život i preživljavanje poput hrane, vode, odjeće, ali i opremljenost stambenog objekta, zbog nedostatka obiteljskog dohotka tijekom najranije dobi djeteta, upravo su uzrok za razvijanje mnogih bolesti kod djece, kao i otežavajući faktor za zdrav rast i razvoj. Nadalje, materijalna deprivacija onemogućava obiteljima da djeci priušte vlastiti krevetić, bicikl, kompjutor, edukativne igračke, slikovnice i druge za djecu primjerene stvari koje im olakšavaju odrastanje, služe rasonodi, ali im i potpomažu u razvijanju različitih vještina. Također, djeca su

isključena iz mnogih aktivnosti i događaja, poput rođendanskih proslava, kulturnih i rekreativnih aktivnosti jer im to ne dozvoljava obiteljska materijalna situacija (Eamon Keegan, 2001.). Kasnije, u školskoj dobi, zbog nedostatka ili slabog obiteljskog dohotka, djeca se susreću s ekonomskim posljedicama u vidu neposjedovanja školskih knjiga i pribora, mirnog prostora i dobrog osvjetljenja za učenje te mnogih drugih koje im uvelike otežavaju savladavanje školskog gradiva i završavanje osnovnoškolskog ili srednjoškolskog obrazovanja. Sve to se „preslikava“ na odraslu dob u kojoj niža razina obrazovanja dovodi do otežanog zapošljavanja, slabije plaćenog zanimanja koje podrazumijeva niži ili nepovoljniji socioekonomski status ili čak dovodi do nezaposlenosti pri čemu se „začarani krug siromaštva“ nastavlja (Bejaković, 2005.). Nedostatak financijskih sredstava i niži dohodak, dovode osobe koje žive u siromaštvu u sustav socijalne skrbi (Duncan, 2010.) te im sama „egzistencija ovisi o socijalnoj pomoći, naknadama za nezaposlene i dječjem doplatku te o zaradi unutar sive ekonomije“ (Šućur, 2006., prema Dragičević i Družić Ljubotina 2022.:127).

4. SIROMAŠTVO DJECE U HRVATSKOJ

Prema nalazima UNICEF-a (2016.), djeca su u dvostruko većoj opasnosti i riziku od ekstremnog siromaštva nego odrasli. Bebel (2018., prema Levak, 2019.), navodi kako ranija istraživanja o siromaštvu djece (s dostupnim podacima do 2014. godine) pokazuju da je u Hrvatskoj svako peto dijete siromašno. Ti podaci ukazuju na to da je stopa siromaštva u Hrvatskoj veća od prosjeka zemalja Europske unije. Prema podacima iz Eurostata za 2023. godinu, pregledom presjeka svih članica Europske unije, najveći rizik od siromaštva imala su djeca, s postotkom od 35,5%. Od 27 članica Europske unije, najveću stopu rizika od siromaštva kod djece u 2023. godini (prema podacima iz Eurostata) imala je Rumunjska (41,6%), Slovačka (41,3%) i Italija (40,6%), dok je Hrvatska imala 26,5%.

Tablica 4.1. *Stopa rizika od siromaštva prema dobi i spolu u 2023. u Republici Hrvatskoj*

Dobna skupina	Ukupno	Muški	Ženski
0 – 17 godina	16,1	15,8	16,4
18 – 24 godine	15,0	13,3	16,9
25 – 54 godine	12,6	12,8	12,5
55 – 64 godine	19,2	17,0	21,1
65 ili više godina	34,8	29,3	38,8

Izvor: Državni zavod za statistiku, 2024.

Kako je vidljivo iz Tablice 4.1., prema podacima Državnog zavoda za statistiku iz 2023. godine, u Republici Hrvatskoj živi ukupno 16,1% maloljetne djece u riziku od siromaštva.

Slika 4.1. Stopa rizika od siromaštva prema tipu kućanstva u 2023.

Kućanstva s uzdržavanom djecom	14,9
Jedan roditelj s jednim ili više uzdržavane djece	24,4
Dvije odrasle osobe s jednim djetetom	12,8
Dvije odrasle osobe s dvoje djece	13,0
Dvije odrasle osobe s troje ili više djece	20,5
Dvije ili više odraslih osoba s uzdržavanom djecom	14,5
Tri ili više odraslih osoba s uzdržavanom djecom	13,6

Izvor: Državni zavod za statistiku, 2024.

Slika 4.2. Stopa rizika od siromaštva prema intenzitetu rada kućanstva u 2023.

Kućanstva s uzdržavanom djecom	
Vrlo niski intenzitet rada (0 – 0,2)	78,8
Niski intenzitet rada (0,2 – 0,45)	39,4
Srednji intenzitet rada (0,45 – 0,55)	31,6
Visoki intenzitet rada (0,55 – 0,85)	11,6
Vrlo visoki intenzitet rada (0,85 – 1)	4,3

Izvor: Državni zavod za statistiku, 2024.

Na temelju podataka sa Slike 4.1. i Slike 4.2., vidljivo je da su u najvećem riziku od siromaštva djeca iz jednoroditeljskih obitelji (24,4%) te djeca iz obitelji vrlo niskog intenziteta rada, njih čak 78,8% (Državni zavod za statistiku, 2024.). S ciljem da se pomogne djeci i roditeljima koji žive u riziku od siromaštva, Republika Hrvatska u posljednjih desetak godina taj broj nastoji smanjiti donošenjem mjera, promjenom politika i osmišljavanjem strateških planova u borbi protiv siromaštva i socijalne isključenosti. U tim planovima predstavljeni su i ciljevi vezani uz smanjenje stope siromaštva djece. Od 2014. do 2020. na snazi je bio dokument „Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj (2014. - 2020.)“, a od 2021. na snazi su dva dokumenta: „Nacionalni plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2027. godine“ te „Akcijski plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2024. godine“ (MRMSOSP, 2021.; Radna skupina za izradu i praćenje provedbe strategije borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti (2014.)). U dokumentu „Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj

(2014. - 2020.)“ su kao jedna od četiri skupine stanovništva koja je u najvećem riziku od siromaštva i socijalne isključenosti navedeni upravo djeca i mladi. Navedeni strateški plan nastao je na temelju procjena potreba stanovništva te na temelju preporuka Europske unije. Plan je bio usklađen s Europskim strategijama za pametan, održiv i uključiv rast – Europa 2020. (Radna skupina za izradu i praćenje provedbe strategije borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti, 2014.). Vlada Republike Hrvatske je 2021. godine donijela novi plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti, odnosno „Nacionalni plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2027. godine“. Plan se temelji na europskoj i međunarodnoj politici te na specifičnim potrebama Hrvatske u borbi protiv siromaštva. Hrvatska prati i sudjeluje u postizanju ciljeva socijalne politike Europske unije, a jedan je od glavnih ciljeva socijalne politike Europske unije upravo suzbijanje siromaštva i socijalne isključenosti te stavljanje naglaska na sveprisutno siromaštvo djece (MRMSOSP, 2021.). Uz Nacionalni plan, kao nadopuna, napravljen je i Akcijski plan u kojem su točno opisane mjere i koraci koji će se poduzimati. U borbi protiv siromaštva djece u Hrvatskoj je potrebno još dosta ulaganja i truda da bi se stopa djece koja žive u siromaštvu znatno smanjila. S obzirom na Nacionalni plan koji je još uvijek na snazi do 2027. godine, postoji vjerojatnost da će se ostvariti još neki od zacrtanih ciljeva. Zagovaranjem prava djece koja žive u siromaštvu i njihove dobrobiti te ukazivanjem na sveprisutnost problema siromaštva djece, njihovog načina i kvalitete života, socijalni radnici mogu pridonijeti u ispunjenju zacrtanih ciljeva i biti aktivni nositelji promjena (MRMSOSP, 2021.).

4.1. Istraživanja siromaštva djece u Hrvatskoj

Stajalište da djeca drugačije percipiraju i proživljavaju siromaštvo te da su za njih posljedice istog drugačije nego za odrasle, sve je više rasprostranjeno i prihvaćeno, kao i činjenica da su utjecaji siromaštva štetni od najranije dobi djeteta, da mogu uzrokovati kognitivne, fizičke i druge negativne posljedice s ireverzibilnim značajkama (Šućur i sur., 2015.). Nepovoljna situacija siromašne djece prenosi se i održava tijekom čitavog života, u odraslu dob, kada se ponovno međugeneracijski prenosi s roditelja na djecu i uzrokuje „začarani krug siromaštva“ (Šućur i sur., 2015.). Kako u Hrvatskoj ne postoje cjelovite studije o siromaštvu djece predškolske dobi, istraživanje na tu temu je za UNICEF proveo tim stručnjaka sa Studijskog centra socijalnog rada na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu (Šućur i sur., 2015.).

4.1.1. Siromaštvo i dobrobit djece predškolske dobi u Republici Hrvatskoj

„Utvrditi raširenost siromaštva među djecom predškolske dobi te procijeniti utjecaj gospodarske krize na njihov materijalni položaj“ bio je glavni cilj ovog istraživanja (UNICEF, 2015.:I). Predškolska djeca koje žive u obiteljima koje primaju socijalnu pomoć jesu u dohodovno najnepovoljnijoj situaciji, a upravo su životni uvjeti i ključni pokazatelji siromaštva bili, uz općenitu raširenost siromaštva u populaciji predškolske djece u Hrvatskoj, predmetom istraživanja autora (UNICEF, 2015.:I). Rezultati istraživanja ukazuju na podatke da u kućanstvima koja primaju neki oblik socijalne pomoći živi nešto više od 5% djece predškolske dobi, a njih čak 16,8% čini ukupan broj siromašne predškolske djece. Njihov nepovoljni materijalni položaj i deprivacija dolazi do izražaja prilikom svakodnevnih životnih aktivnosti, što govore i podaci da „41,5% siromašne predškolske djece živi u kućanstvima u kojima si članovi ne mogu priuštiti meso, ribu ili vegetarijanski nadomjestak svaki drugi dan, gotovo 95% živi u kućanstvima koja si ne mogu priuštiti tjedan dana godišnjeg odmora izvan kuće, više od polovine živi u kućanstvima koja kasne s plaćanjem najamnina, režija ili kreditnih rata, a 82,5% dolazi iz kućanstava koja nisu u mogućnosti podmiriti iznenadne financijske izdatke.“ (UNICEF, 2015.:35). Nadalje, na temelju rezultata i zaključaka istraživanja, može se zamijetiti da se u kućanstvima s troje i više predškolske djece, u jednoroditeljskim obiteljima te u kućanstvima s predškolskom djecom u kojima je zaposlen samo jedan roditelj najviše pogoršao njihov materijalni status i doveo do povećanja stopa siromaštva. Iako više od 61% predškolske djece živi u nuklearnim obiteljima, s jednim ili oba roditelja, pokazalo se da se stopa relativnog siromaštva smanjuje za oko dva postotna boda ukoliko predškolsko dijete iz jednoroditeljske obitelji živi uz to u proširenoj obitelji, odnosno s bakom i/ili djedom (UNICEF, 2015.). Što se tiče stope siromaštva ovisno o geografskom području na kojem žive predškolska djeca sa svojim obiteljima, podaci ukazuju na to da iako je u ruralnim područjima više od 65% siromašne predškolske djece, tamo stopa siromaštva stagnira, a povećanje se zamijecuje u urbanim sredinama (UNICEF, 2015.). Nadalje, ovisno o broju zaposlenih članova kućanstava, veća se stopa rizika od siromaštva uočava kod one predškolske djece koja žive u kućanstvima bez ijednog zaposlenog člana i u kućanstvima u kojima se roditelji ili drugi odrasli članovi obitelji isključivo bave poljoprivredom, što potvrđuje podatak da je svako treće predškolsko dijete u Hrvatskoj siromašno i u nepovoljnoj situaciji upravo iz razloga što živi u jednom od ta dva oblika kućanstva (UNICEF, 2015.). Podatak da „8% nesiromašne i više od trećine siromašne predškolske djece živi u teškoj materijalnoj deprivaciji, dok ih je u ukupnom uzorku oko 13%

istovremeno materijalno deprivirano i siromašno, a 2,2% istovremeno je ekstremno siromašno i teško materijalno deprivirano“

Svi navedeni čimbenici i životni uvjeti u kojima žive djeca predškolske dobi vrlo često ne dolaze zasebno, već se radi o višestrukim kombinacijama koje dodatno otežavaju životnu situaciju djece i njihovih obitelji, poput život s roditeljima koji imaju kronične bolesti ili su lošeg zdravlja, oba nezaposlena roditelja i život isključivo od transfera socijalne pomoći, a sve to dovodi do visoke stope materijane deprivacije i teške materijalne deprivacije (UNICEF, 2015.).

4.1.2. Siromaštvo i dobrobit predškolske djece čije su obitelji korisnici socijalne pomoći

Predškolska djeca koje žive u kućanstvima, odnosno obiteljima koje su korisnici socijalne pomoći jesu u dohodovno najnepovoljnijem položaju te je iz tog razloga glavni cilj ovog istraživanja bio analizirati njihove životne uvjete i situaciju u kojoj se nalaze (UNICEF, 2015.). Analizom svih podataka dobivenih istraživanjem, stvara se uvid kako su upravo ti socijalni transferi vrlo često ključan, ako ne i jedini izvor dohotka u kućanstvu koje koristi usluge socijalne pomoći. Čak 44% ukupnog dohotka onog kućanstva čiji su članovi predškolska djeca i korisnici pomoći za održavanje čine porodiljne naknade i dječji doplatci, a nešto više od toga, 50%, čine naknade socijalne pomoći. Korisnici socijalne pomoći iz kućanstava s predškolskom djecom vrlo često primaju različite vrste pomoći (osim pomoći za održavanje), kao što je jednokratna novčana pomoć, pomoć za stanovanje, osobna invalidnina, doplatak za pomoć i njegu, pomoć lokalnih vlasti i slično, što zapravo upućuje na zaključak kako korisnici koji koriste pomoć za održavanje vrlo rijetko ostvaruju dohodak od rada ili mirovina (UNICEF, 2015.). Nadalje, što se tiče mogućnosti plaćanja i podmirivanja svakodnevnih potreba i obaveza onih obitelji koje koriste pomoć za održavanje ili jednokratnu pomoć, više je od polovine romskih roditelja i 70% roditelja s predškolskom djecom izjavilo kako su unazad 12 mjeseci bili prisiljeni posuditi novac od članova šire obitelji ili prijatelja kako bi mogli namiriti sve što je potrebno. Također, više je od polovine kućanstava korisnika pomoći za održavanje smanjilo korištenje komunalnih usluga zbog financijskih razloga, dok je isto toliko kućanstava korisnika socijalne pomoći s predškolskom djecom kasnilo dulje od tri mjeseca s otplatom kredita i plaćenjem komunalija, što je rezultiralo time da su zbog nemogućnosti plaćanja računa čak petini takvih kućanstava isključene neke od komunalnih usluga (struja, plin, telefon...) (UNICEF, 2015.:57). Kada se govori o kupovini hrane, tada jako veliki postotak

kućanstava korisnika socijalne pomoći, njih čak 70%, iskazuje kako im je unazad godinu dana nedostajalo novca za kupovinu iste, a najveći dio tih obitelji koje su se suočavale s problemom oskudice novca za kupovinu hrane jesu upravo romske obitelji, obitelji s predškolskom djecom iz ruralnih područja, obitelji koje imaju troje ili više ovisne djece te samohrani roditelji (UNICEF, 2015.).

Nažalost, činjenica koja govori da vrlo mali broj djece predškolske dobi koja žive u obiteljima koje su korisnici socijalne pomoći uspijeva prijeći granicu relativnog siromaštva, čak i nakon što ostvare prava na socijalnu pomoć i ostale socijalne transfere, jest visoki postotak od 90% predškolske djece koja i dalje žive ispod granice siromaštva od 60% medijana nacionalnog dohotka (UNICEF, 2015.:57). Sve to upućuje na problem nedostatnih iznosa socijalnih transfera, kao i neusklađenosti cjenovnog ranga socijalne pomoći i stvarnih životnih troškova. Nadalje, apsolutno ili ekstremno siromaštvo pogađa oko $\frac{1}{5}$ predškolske djece iz obitelji korisnika pomoći za uzdržavanje i oko $\frac{1}{4}$ predškolske djece koja žive u kućanstvima korisnika jednokratne novčane pomoći, a podatak koji zbrinjava jest da čak i 1% predškolske djece čija su oba roditelja zaposlena također žive u apsolutnom ili ekstremnom siromaštvu (UNICEF, 2015.). Roditelji predškolske djece, koji su ujedno korisnici socijalne pomoći, subjektivno procjenjuju da žive u dugotrajnom ili permanentnom siromaštvu, što potvrđuju brožčani podaci da je u posljednjih pet godina dulje od godine dana u siromaštvu živjelo više od 70% djece predškolske dobi iz obitelji korisnika pomoći za uzdržavanje, više od 60% iz obitelji korisnika jednokratne pomoći te manje od 5% iz obitelji u kojima su zaposlena oba roditelja (UNICEF, 2015.:57). Također, za djecu predškolske dobi koja žive s obiteljima u ruralnim područjima i za obitelji s većim brojem ovisne djece, potencijalno postoji puno veći rizik dugotrajnog siromaštva, što ponovno dokazuje da veći broj nepovoljnih faktora uvelike utječe na materijalnu deprivaciju i lošiju kvalitetu života. (UNICEF, 2015.:57).

5. ZAGOVARANJE

Zagovaranje jest vrlo važan oblik prakse socijalnog rada koji nastoji zastupati korisnika, promicati njegova prava i interese, a ujedno ga uključiti u život zajednice i društva. Također, zagovaranje kao proces može se javiti i prilikom promicanja prava i interesa određenih marginaliziranih i ranjivih grupa, kao i kroz zalaganje za njihovu „vidljivost“ i važnost u društvu. Kako je zagovaranje praktična primjena znanja s ciljem postizanja socijalnih i drugih promjena koje mogu biti usmjerene prema državnim politikama, zakonima, procedurama i slično, od iznimne je važnosti vještina uvjeravanja drugih ljudi u značenje izazova, predloženih

stavova i rješenja koja su zastupana. Nadalje, uspješno zagovaranje uključuje informiranje korisnika o njihovim pravima i načinu na koji ih mogu ostvariti za svoju dobrobit, što im omogućuje da utječu na odluke koje će ih se izravno ticati te da budu aktivni članovi tijekom cijelog procesa. Sposobnost identificiranja i razumijevanja potreba korisnika, učinkovita komunikacija s nizom dionika te razvoj strategija za postizanje pozitivnih rezultata za korisnike i zajednice samo su neke od vještina zagovaranja koje uz vještu i kvalitetnu komunikaciju, kritičko i analitičko promišljanje, spremnost na suradnju i kulturalnu kompetenciju pridonose zagovaračkom procesu u smjeru pozitivnih promjena (Payne, 1991.).

Javno zagovaranje, kao dugotrajan proces, za svoj cilj ima promjenu društva i pozicija moći, mentaliteta, načina razmišljanja i pogled ljudi na određene situacije. Ono često kreće od manje grupe ljudi koja dijeli zabrinutost oko određenog izazova i spremna je posvetiti vrijeme, svoju stručnost i raspoložive resurse da bi se postigle željene promjene, a sastoji se od niza aktivnosti koje se poduzimaju s ciljem mijenjanja politike, prakse i stavova. Preduvjeti za uspješno javno zagovaranje su strpljenje, uključenost, značajna posvećenosti cilju, timski rad, kvalitetna i kontinuirana komunikacija, otvorenost, dobro poznavanje problematike, dobro poznavanje procesa donošenja odluka i etičnost (NASW, 2020.; Družić Ljubotina, 2024.).

5.1. Uloga socijalnog rada u borbi protiv dječjeg siromaštva

Socijalni rad je struka u kojoj se socijalni radnici kroz rad svakodnevno susreću s osobama koje žive u siromaštvu ili su u riziku od siromaštva. Nažalost, velik broj njih siromaštvo ne doživljava temom i područjem kojim bi se oni trebali baviti, niti prepoznaje rasprostranjenost fenomena dječjeg siromaštva (Družić Ljubotina i Kletečki Radović, 2011.). Morris i suradnici (2018.) iznose stav kako je uloga socijalnog rada zaštita djece, a borba protiv siromaštva jedan oblik zaštite djece te pritom ističu kako socijalni radnici smatraju da nisu kompetentni ili da nemaju resursa pomoći svojim korisnicima u borbi protiv siromaštva, da nisu educirani na koji način bi mogli doprinijeti rješavanju problema siromaštva, osim kroz sustav naknada te da zbog okupiranosti drugim poslovima iznimno rijetko ili nikada dolazi na red zagovaranje prava siromašnih skupina (Morris i sur., 2018.). Nadalje, isti autori navode kako socijalni radnici ne gledaju na siromaštvo kao na previše veliki i rasprostranjeni problem da bi se s njime imali potrebe „boriti“ i suočavati, ali jednako tako da zamijecuju da su toliko često okruženi korisnicima koji žive u siromaštvu ili u riziku od istog, da jednostavno više ne gledaju na siromaštvo kao na zasebni problem kojem bi se trebala posvetiti posebna pažnja (Morris i

sur., 2018.). Socijalni radnici su svjesni nepovoljnih posljedica siromaštva koje zahvaćaju njihove korisnike i uviđaju kako im život u siromaštvu uzrokuje dodatne poteškoće, ali ne vide način kako borbu protiv siromaštva uključiti u svakodnevni rad niti kako se konkretno boriti s dječjim siromaštvom (Morris i sur., 2018.).

S druge pak strane, potvrđujući prethodno navedeno, Družić Ljubotina i Kletečki Radović (2011.) ističu kako je moguće da se u struci socijalnog rada ustalio proces „normalizacije“ siromaštva, budući da je veliki dio korisnika upravo onih koji žive u siromaštvu ili su u riziku od siromaštva, što otežava prihvaćanje realnosti kako je upravo u toj domeni najveća potreba za zagovaranjem i promjenom sustava, društva i politika. Nažalost, u tom slučaju, siromaštvo postaje samo pozadinski problem, a ne zaseban problem koji iziskuje rješenje (Družić Ljubotina i Kletečki Radović, 2011.). Družić Ljubotina i Kletečki Radović (2011.) ističu kako je socijalni rad u svojim korijenima zagovaračka i aktivistička struka koja se „prvenstveno bori za smanjenje siromaštva te prava ranjivih i marginaliziranih skupina ljudi na način da se zalaže za njihovo uključivanje i prihvaćanje od strane društva“ (Družić Ljubotina i Kletečki Radović, 2011.: 10). Autorice navode kako bi upravo socijalni radnici trebali biti zastupnici naprednih društvenih promjena kroz stvaranje puta razumijevanja siromaštva i poduzimanja konkretnih koraka u borbi protiv siromaštva (Družić Ljubotina i Kletečki Radović, 2011.).

Slijedom svega navedenog, može se zaključiti kako je profesija socijalnog rada idealan izvor pokretanja akcije u smjeru pozitivnih promjena u društvu, zajednici, politici i državi, a sve s ciljem reduciranja siromaštva djece i njihovih obitelji. Upravo ta struka nudi širok raspon vještina i domena u kojima je moguće javno zagovarati prava siromašne djece, a istovremeno ponuditi „svoj glas“ u budućim borbama za ciljeve usmjerene boljitku onih skupina koje su u društvu najmanje vidljive i prepoznatljive.

5.2. Primjer dobre prakse zagovaranja prava djece

Primjer pozitivnog djelovanja u području siromaštva djece jest primjer sveučilišnih profesorica na Studijskom centru socijalnog rada Pravnog fakulteta u Zagrebu, Olje Družić Ljubotine, Ivane Dobrotić, Marijane Kletečki Radović i Antonije Petričušić, koje su 2020. godine pokrenule inicijativu „Pravo svakog djeteta na školski obrok“. Profesorice su okupljene u inicijativu zahtijevale od Vlade Republike Hrvatske i nadležnih ministarstava da sustavno riješe pitanje kvalitetne školske prehrane za svu djecu te zatražile potporu svih relevantnih institucija. Apel je poslan i na sve političke stranke koje izlaze na parlamentarne izbore sa

zahtjevom da se očituju o tome podržavaju li inicijativu i koje konkretne mjere planiraju poduzeti u cilju njezina ostvarivanja. Članice inicijative su otvorile *Facebook* stranicu gdje su objavljivale sve aktivnosti vezane uz inicijativu. Zagovarale su da pravo na školsku prehranu treba biti univerzalno i osigurano za svu djecu na području Republike Hrvatske, bez obzira na njihov materijalni status, jer se na taj način niti jedno dijete ne stigmatizira niti se prave razlike prema tome koja obitelj ima, a koja nema dovoljno financijskih sredstava za prehranu djeteta te da Vlada RH na univerzalan i sustavan način riješi pitanje školske prehrane kojim će se osigurati besplatan školski obrok za svako dijete u zemlji. Posjetama ureda predsjednika države, premijera, ministara financija, obrazovanja, poljoprivrede, socijalne politike, regionalnog razvoja te Pravobraniteljice za djecu, zamijetile su kako većina njih nije bila svjesna stvarnog stanja siromaštva djece u Hrvatskoj, iako je tijekom zagovaračkog procesa većina njih u konačnici pokazala razumijevanje za navedeni problem. Nakon više od dvije godine javnog zagovaranja prava djece na besplatan školski obrok, Vlada RH je donijela promjenu Zakona o obrazovanju i te je donijela odluku prema kojoj sva djeca u osnovnim školama na području Republike Hrvatske imaju pravo na jedan besplatan školski obrok dnevno koji će biti financiran iz državnog budžeta. Mjera je krenula u implementaciju u siječnju 2023. godine (Družić Ljubotina i sur., 2024).

Kako zagovaračka praksa nije pretjerano razvijena i prihvaćena od strane socijalnih radnika u Hrvatskoj, tako zapravo i ne postoji veliki broj pozitivnih primjera zagovaranja prava korisnika, pogotovo onih najmlađih i najranjivijih – siromašne djece. Za promjenu trenutne situacije, potreban je tim stručnjaka koji želi svoje vještine, kompetencije, znanja, stručnost, iskustva i vrijeme odvojiti i ujediniti kako bi identificirali glavne uzroke koji dovode do siromaštva djece, elaborirali sve moguće načine kako taj problem javno osvijestiti, reducirati i promijeniti način razmišljanja društva o istom, ali ne samo društva, već i socijalnih radnika koji se najviše susreću sa siromašnim korisnicima, tj. djecom. Nadalje, kako ističu Družić Ljubotina i Kletečki Radović (2011.), važno je educirati socijalne radnike na koje se sve načine mogu suočavati i boriti protiv siromaštva, ali i protiv „normalizacije“ sagledavanja na problem siromaštva korisnika kao na pozadinski. Od iznimne je važnosti uvođenje obveznih kolegija koji se bave problematikom siromaštva, kako na studij socijalnog rada, tako i na druge srodne studije koji bi također svojom perspektivnom i stručnošću mogli biti dobri suradnici prilikom zagovaračkog procesa u borbi protiv siromaštva. Sukladno tome, vrlo je važno poučavanje vještinama zagovaranja, bilo onog pojedinačnog, strukturalnog, zagovaranja u zajednici ili zagovaranja unaprjeđenja zakonodavnog okvira. Za sve navedene vrste zagovaranja, od iznimne je važnosti baratati

ključnim vještinama za uspješno javno zagovaranje, od kojih je najvažnija vještina komuniciranja (NASW, 2020.). Ono što se može ponuditi kao neki mogući primjer buduće pozitivne prakse jest svakako omogućavanje besplatnog pohađanja predškolskih ustanova poput jaslica, vrtića i predškole, zatim besplatni školski pribor i knjige, stipendije za sve učenike osnovnih i srednjih škola prikladnih iznosa, kao i besplatan školski obrok za učenike srednjih škola.

6. ZAKLJUČAK

Siromaštvo djece jest sveprisutan problem koji zahvaća cijeli svijet i utječe na društvo u cjelini, iako se na razne načine u svijetu nastoji smanjiti broj djece koja žive u siromaštvu (Bessell, 2022.). Dugoročne negativne posljedice odrastanja u siromaštvu ogledaju se kroz narušeno fizičko i psihičko zdravlje, slabije obrazovanje i niske kognitivne sposobnosti te ujedno utječu na socijalnu uključenost i međuljudske odnose (Bessell, 2022.). Da bi sva djeca trebala biti zaštićena od siromaštva i njegovih posljedica, navode Chung i Maguire – Jack (2020.) te smatraju da se to može postići putem raznih programa pomoći i politika na razini države/grada, ali i unutar međunarodnih politika (Chung i Maguire – Jack, 2020.). U Hrvatskoj se programi socijalne politike donose na razini države i na razini lokalnih zajednica te kao članica Europske unije, Hrvatska je obvezna pratiti preporuke i naputke koje donose tijela Europske unije, a kojima se nastoji smanjiti i suzbiti siromaštvo i socijalna isključenost (MRMSOSP, 2021.). Kako bi se mogle donositi socijalne politike i programi u borbi protiv siromaštva, potrebno je odrediti što je dječje siromaštvo, a Šućur i suradnici (2015.) se slažu kako ne postoji jedna definicija koju bi prihvatili svi autori, niti sva društva u kojemu se taj fenomen pojavljuje. U Hrvatskoj je potrebno još mnogo truda i rada kako bi se siromaštvo djece znatno reduciralo, a u ostvarenju tog cilja mogu pridonijeti socijalni radnici zagovaranjem prava djece u siromaštvu. Payne (2005., prema Družić Ljubotina i Kletečki Radović, 2011.), ističe koja je glavna svrha i poslanje struke socijalnog rada kroz izjavu „Ako je socijalni rad socijalan, tada treba znati odgovoriti na potrebe različitih aspekata društva, kao što je i siromaštvo. Ako je socijalni rad rad, tada je njegova uloga pokrenuti akciju u društvu kako bi odgovorio na problem siromaštva.“ (Payne, 2005., prema Družić Ljubotina i Kletečki Radović, 2011.:22). Na tragu te izjave, lako je zaključiti kako je uloga socijalnih radnika osnaživanje korisnika da postanu neovisni te, kroz proces zagovaranja, davanje glasa onima koji nisu u mogućnosti zastupati se sami.

POPIS TABLICA

Tablica 4.1., str. 9

Stopa rizika od siromaštva prema dobi i spolu u 2023. u Republici Hrvatskoj (Državni zavod za statistiku, 2024)

POPIS SLIKA

Slika 4.1., str. 10

Stopa rizika od siromaštva prema tipu kućanstva u 2023. (Državni zavod za statistiku, 2024)

Slika 4.2., str. 10

Stopa rizika od siromaštva prema intenzitetu rada kućanstva u 2023. (Državni zavod za statistiku, 2024)

LITERATURA

1. Aber, L., Morris, P., & Raver, C. (2012). Children, families and poverty: Definitions, trends, emerging science and implications for policy. *Social Policy Report*, 26(3), 1.
2. Ajduković, M., Dobrotić, I., i Matančević, J. (2017). Mogućnosti unapređenja socijalne politike u smanjivanju siromaštva djece. *Ljetopis socijalnog rada*, 24(2), 309-356.
3. Bejaković, P. (2005). Uloga gospodarsko-političkih mjera u ublažavanju siromaštva u Hrvatskoj. *Financijska teorija i praksa*, 29(1), 97-118.
4. Bessell, S. (2022). Rethinking child poverty. *Journal of Human Development and Capabilities*, 23(4), 539-561.
5. Brooks-Gunn, J., & Duncan, G. J. (1997). The effects of poverty on children. *The Future of Children*, 7(2), 55-71.
6. Chung, Y., & Maguire-Jack, K. (2020). Understanding movement into poverty and poverty persistence over time. *Journal of Poverty*, 24(3), 241-255.

7. Dragičević, T., i Družić Ljubotina, O. (2022). Siromaštvo djece - posljedice i zaštitni činitelji. *Pravnik*, 56(108), 102-140.
8. Družić Ljubotina, O., i Kletečki Radović, M. (2011). Siromaštvo i socijalni rad: koliko je siromaštvo doista „tema” socijalnog rada? *Ljetopis socijalnog rada*, 18(1), 5-29.
9. Družić Ljubotina, O., i Ljubotina, D. (2014). Odnos siromaštva i nekih aspekata psihološke dobrobiti. *Socijalna psihijatrija*, 42(2), 86 – 101.
10. Družić Ljubotina, O. (2024.). Zagovaranje kao važan resurs u unaprjeđenju položaja djece – Primjer inicijative Pravo svakog djeteta na školski obrok. Powerpoint prezentacija. Merlin, 17.7.2024.
11. Državni zavod za statistiku. (2024). Pokazatelji siromaštva i socijalne isključenosti u 2023. Posjećeno 5.7.2024. na mrežnoj stranici DZS: <https://podaci.dzs.hr/2024/hr/77038>
12. Duncan, G. J., Ziol-Gues, K., & Kalil, A. (2010). Early-childhood poverty and adult attainment, behavior and health. *Child Development*, 81(1), 306- 325.
13. Eamon Keegan, M. (2001). The effects of poverty on children's socioemotional development: an ecological systems analysis. *Social Work*, 46(3), 256-266.
14. Eurostat. (2023). At-risk-of-poverty rate before social transfers (pensions included in social transfers) by poverty threshold, age and sex - EU-SILC and ECHP surveys. Posjećeno 5.7.2024. na mrežnoj stranici Eurostata: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_li09_custom_12120920/default/table?lang=en
15. Evans, G. W. (2004). The environment of childhood poverty. *American Psychologist*, 59(2), 77-92.
16. Feeny, T., & Boyden, J. (2003). *Children and poverty – A review of contemporary literature and thought on children and poverty: Rethinking the causes, experiences and effects*. Richmond, VA: Christian Children’s Fund.
17. Kim-Cohen, J., Moffitt, T. E., Caspi, A., & Taylor, A. (2004). Genetic and environmental processes in young children's resilience and vulnerability to socioeconomic deprivation, *Child Development*, 75(3), 651-668.
18. Kletečki Radović, M., Vejmelka, L., i Družić Ljubotina, O. (2017). Učinak siromaštva na dobrobit i kvalitetu života obitelji iz perspektive djece. *Ljetopis socijalnog rada*, 24(2), 199-242.
19. Levak, D. (2019). *Dječje siromaštvo - uzroci i posljedice*. Diplomski rad. Sveučilište Jurja Dobrile u Puli: Fakultet ekonomije i turizma "Dr. Mijo Mirković".

20. Luthar, S. S. (ur.) (2003). *Resilience and vulnerability: adaptation in the context of childhood adversities*. Cambridge: University Press.
21. Minujin, A., Delamonica, E., Davidziuk, A., & Gonzalez, E. D. (2006). The definition of child poverty: a discussion of concepts and measurements. *Environment and urbanization*, 18(2), 481-500.
22. Minujin, A., & Nandy, S. (2012). *Global child poverty and well-being: Measurement, concepts, policy and action*. Bristol: Bristol University Press, Policy Press.
23. Morris, K., Mason, W., Bywaters, P., Featherstone, B., Daniel, B., Brady, G., & Webb, C. (2018). Social work, poverty, and child welfare interventions. *Child & Family Social Work*, 23(3), 364-372.
24. MRMSOSP - Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, (2021.). Nacionalni plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2027. godine. Posjećeno 5.7.2024. na mrežnoj stranici Vlade Republike Hrvatske:
<https://mrosp.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Glavno%20tajni%C5%A1tvo/Godi%C5%A1nji%20planovi%20i%20strate%C5%A1ka%20izvje%C5%A1%C4%87a/Nacionalni%20plan%20borbe%20protiv%20siroma%C5%A1tva%20i%20socijalne%20isklju%C4%8Denosti%20za%20razdoblje%20od%202021%20do%202027.pdf>
25. NASW. (2020). Code of Ethics. Posjećeno 14.7.2024. na mrežnoj stranici:
<https://www.socialworkers.org/about/ethics/code-of-ethics>
26. Orthner, D. K., Jones-Saupei, H., & Williamson, S. (2004). The resilience and strengths of low-income families. *Family Relations*, 53(2), 159-167.
27. Payne, M. (1991). *Modern social work theory: a critical introduction*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire: MACMILLAN EDUCATION LTD.
28. Radna skupina za izradu i praćenje provedbe strategije borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti. (2014). Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u Republici Hrvatskoj (2014. - 2020.). Posjećeno 12.7.2024. na mrežnoj stranici:
<https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/ZPPI/Strategije/Strategija%20borbe%20protiv%20siroma%C5%A1tva.pdf>
29. Rezo, I. (2016). Uloga individualnih čimbenika u povezanosti ekonomskih teškoća i ishoda kod adolescenata. *Ljetopis socijalnog rada*, 23(2), 165-186.

30. Ridge T. (2009). *Living with Poverty: A review of the literature on children's and families' experiences of poverty*. Research Report No 594. London: Department for Work and Pensions.
31. Short, K. S. (2016). Child poverty: Definition and measurement. *Academic pediatrics*, 16(3), 46-51.
32. Šućur, Z., Kletečki Radović, M., Družić Ljubotina, O., i Babić, Z. (2015). *Siromaštvo i dobrobit djece predškolske dobi u Republici Hrvatskoj*. Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
33. UNDP Hrvatska. (2006). Sažetak izvješća o društvenom razvoju Hrvatska 2006. Neumreženi: lica socijalne isključenosti u Hrvatskoj. *Revija za socijalnu politiku*, 14(1), 65-84.
34. UNICEF. (1989). *Konvencija o pravima djeteta*. Posjećeno 5.7.2024. na mrežnoj stranici UNICEF-a: <https://www.unicef.org/bih/media/676/file/Konvencija%20o%20pravima%20djeteta.pdf>
35. UNICEF. (2015). *Siromaštvo i dobrobit djece predškolske dobi u Republici Hrvatskoj*. Posjećeno 8.9.2024. na mrežnoj stranici UNICEF-a: <https://www.unicef.org/croatia/media/671/file/Siroma%C5%A1tvo%20i%20dobrobit%20djece%20pred%C5%A1kolske%20dobi%20u%20Republici%20Hrvatskoj%20.pdf>
36. UNICEF. (2016). *Nearly 385 million children living in extreme poverty, says joint World Bank Group and UNICEF study*. Posjećeno 11.7.2024. na mrežnoj stranici UNICEF-a: <https://www.unicef.org/eca/press-releases/nearly-385-million-children-living-extreme-poverty-says-joint-world-bank-group-and>
37. UNICEF. (2020). *Child labour*. Posjećeno 4.7.2024. na mrežnoj stranici UNICEF-a: <https://www.unicef.org/protection/child-labour>